

UNIVERSITETI I MITROVICËS “ISA BOLETINI”

FAKULTETI EKONOMIK

PUNIM DIPLOME

GENTIANA KURTI

Maj, 2025

UNIVERSITETI I MITROVICËS “ISA BOLETINI”

FAKULTETI EKONOMIK

DEPARTAMENTI: BANKA, FINANCA DHE KONTABILITET

PUNIM DIPLOME

Autori:

Gentiana Kurti

TEMA:

**VËSHTRIMI KRAHASUES I INSTRUMENTEVE TË BORXHIT PUBLIK NDËRMJET
KOSOVËS DHE VENDEVE TË BALLKANIT PERËNDIMOR**

Mentori:

Prof.Asoc.Dr. Esat Durguti

Kandidatja:

Gentiana Kurti

Maj, 2025

PUBLIC UNIVERSITY OF MITROVICA “ISA BOLETINI”
FACULTY OF ECONOMICS
DEPARTMENT: BANKING, FINANCE AND ACCOUNTING

BACHELOR THESIS

Author:

Gentiana Kurti

TOPIC TITLE:

**COMPARATIVE OVERVIEW OF PUBLIC DEBT INSTRUMENTS BETWEEN KOSOVO
AND WESTERN BALKAN COUNTRIES**

Supervisor:

Prof.Asoc.Dr. Esat Durguti

Candidate:

Gentiana Kurti

May, 2025

UNIVERSITETI I MITROVICËS ISA BOLETINI

**FAKULTETI EKONOMIK DEPARTAMENTI BANKA,
FINANCA DHE KONTABILITET**

PUNIM DIPLOME

Lënda: Tregjet dhe Institucionet Financiare

**TITULLI I PUNIMIT: VËSHTRIMI KRAHASUES I INSTRUMENTEVE TË BORXHIT
PUBLIK NDËRMJET KOSOVËS DHE VENDEVE TË BALLKANIT PERËNDIMOR**

Emri dhe Mbiemri: Gentiana Kurti

Statusi i Studentit: e rregullt

Numri i amzës(ID Regjistri): 2105031019

Niveli i Studimeve: Bachelor

Departamenti: Banka, Financa dhe Kontabilitet

Program i Studimit: Banka, Financa dhe Kontabilitet

Mentori i Punimit: Prof.Asoc.Dr.Esat Durguti

Aprovuar prej Komisionit:

1. Mentori

Emri/Mbiemri/Titulli _____.

2. Anëtar

Emri/Mbiemri/Titulli _____.

3. Anëtar

Emri/Mbiemri/Titulli _____.

Data e Arovimit

FALËNDERIME DHE MIRËNJOHJE

Me përfundimin e këtij punimi të diplomës, ndjej një kënaqësi të madhe që të shpreh mirënjohjen dhe falënderimet e mia për të gjithë ata që më mbështetën dhe më udhëhoqën gjatë këtij procesi.

*Para së gjithash, dua të falënderoj **mentorimin tim, Prof.Asoc. Dr. Esat Durguti**, për udhëzimet e vyera, mbështetjen e vazhdueshme dhe vërejtjet e dobishme që ndihmuan në përmirësimin e këtij punimi. Kontributi juaj i çmuar ka luajtur një rol të rëndësishëm në arritjen e këtij rezultati.*

*Gjithashtu, dua të shpreh mirënjohjen time ndaj **Fakultetit të Ekonomisë në Universitetin e Mitrovicës “ISA BOLETINI”** për mjedisin akademik që ka kultivuar në mua një qasje të strukturuar ndaj hulumtimeve shkencore dhe për mundësitë që më janë ofruar për të zhvilluar aftësitë e mia akademike dhe profesionale.*

*Një falënderim i veçantë shkon për **familjen time**, e cila ka qenë burim i pandërprerë mbështetjeje dhe motivimi gjatë gjithë këtij rrugëtimi. Durimi, inkurajimi dhe besimi juaj në mua janë të pakrahasueshme dhe kanë qenë shtysa më e madhe për përfundimin me sukses të këtij punimi.*

*Në fund, dëshiroj të falënderoj të gjithë **miqtë, kolegët dhe bashkëpunëtorët** e mi, të cilët më kanë mbështetur me këshilla dhe ide, duke ndarë përvojat dhe njohuritë e tyre gjatë procesit të hulumtimit dhe shkrimit të këtij punimi.*

Ky punim është një rezultat i përpjekjeve të përbashkëta dhe mbështetjes së shumë njerëzve, dhe për këtë jam pafundësisht mirënjohës.

Me respekt dhe mirënjohje,

Gentiana Kurti

Deklarata e origjinalitetit / Autorësis

Ky Punim Diplome i nivelit bachelor është puna ime origjinale duke respektuar autorsinë e çdo burimi të informacioneve dhe rregullave për një punim të mirëfillt shkencor, dhe nuk është dorëzuar, në tërësi apo pjesërisht, për ndonjë gradë në këtë apo ndonjë universitet tjetër.

Sipas njohurisë time, punimi nuk përmban asnjë material të botuar ose shkruar nga ndonjë person tjetër, përveç siç deklarohet në brendi të tekstit.

Gjithashtu, deklaroj se në shkrimin e punimit kam respektuar rregullat etike të punës shkencore dhe akademike të UMIB-it.

Statement of Originality/ Authority

This Diploma Thesis, bachelor level, is my original work, respecting the authorship of any source of information and rules for proper scientific work, and has been submitted in whole or in part to any degree at this or any other university.

According to my knowledge, the paper does not contain any material published or written by any other person except as stated in the text.

Also, I declare that in writing the thesis I have respected the ethical rules of the scientific and academic work of UMIB-it.

May 2025

ABSTRAKT

Ky punim trajton ndikimin e borxhit publik në zhvillimin ekonomik të Kosovës, duke e krahasuar atë me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor. Në analizën e kryer, janë shqyrtuar faktorët ekonomikë, politikë dhe administrativë që ndikojnë në menaxhimin dhe strukturën e borxhit publik. Përmes metodologjisë së kombinuar cilësore dhe sasiore, janë analizuar të dhëna statistikore nga periudha 2010–2022, për të kuptuar marrëdhënien midis borxhit publik, investimeve dhe rritjes ekonomike. Gjetjet tregojnë se Kosova ka një nivel të ulët të borxhit publik në krahasim me vendet e rajonit, duke e mbajtur atë nën 25% të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB). Kjo qasje konservative ka ndihmuar në ruajtjen e qëndrueshmërisë fiskale, por ka kufizuar përdorimin e borxhit publik si mjet për të nxitur rritjen ekonomike dhe zhvillimin. Ndikimi i borxhit publik në rritjen ekonomike rezultoi të jetë modest për shkak të planifikimit të dobët të investimeve dhe kapaciteteve të kufizuara institucionale. Krahasimi me vendet si Serbia dhe Maqedonia e Veriut tregon se këto vende kanë arritur të përdorin borxhin në mënyrë më efektive për të financuar projekte strategjike që rrisin kapacitetet ekonomike afatgjata. Punimi përfundon me rekomandime për përmirësimin e menaxhimit të borxhit publik në Kosovë, duke përfshirë diversifikimin e burimeve të financimit, rritjen e transparencës dhe adoptimin e strategjive afatgjata që përqendrohen në zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm.

Fjalët kyçe: Borxhi Publik, Zhvillimi Ekonomik, Menaxhimi Fiskal, Investimet Publike, Stabiliteti Ekonomik,

ABSTRACT

This paper addresses the impact of public debt on Kosovo's economic development, comparing it with other Western Balkan countries. In the analysis conducted, economic, political, and administrative factors that affect the management and structure of public debt were examined. Through a combined qualitative and quantitative methodology, statistical data from the period 2010–2022 were analyzed, to understand the relationship between public debt, investment, and economic growth.

The findings show that Kosovo has a low level of public debt compared to countries in the region, keeping it below 25% of Gross Domestic Product (GDP). This conservative approach has helped maintain fiscal sustainability but has limited the use of public debt as a tool to promote economic growth and development. The impact of public debt on economic growth turned out to be modest due to poor investment planning and limited institutional capacities. Comparison with countries such as Serbia and North Macedonia shows that these countries have managed to use debt more effectively to finance strategic projects that increase long-term economic capacities.

The paper concludes with recommendations for improving public debt management in Kosovo, including diversifying funding sources, increasing transparency, and adopting long-term strategies that focus on sustainable economic development.

KEYWORDS

Public Debt, Economic Development, Fiscal Management, Public Investment, Economic Stability,

LISTA E SHKURTESAVE

- **PBB:** Prodhimi i Brendshëm Bruto
- **FMN:** Fondi Monetar Ndërkombëtar
- **BE:** Bashkimi European
- **BERZH:** Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim
- **OECD:** Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik
- **VSM:** Vlera Shtesë Makroekonomike
- **GDP:** Prodhimi i Brendshëm Bruto (Gross Domestic Product)
- **API:** Investimet Publike të Asistuar (Assisted Public Investments)
- **WB:** Banka Botërore (World Bank)
- **IMF:** Fondi Monetar Ndërkombëtar (International Monetary Fund)
- **EUROSTAT:** Agjencia Europiane e Statistikave
- **UNDP:** Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (United Nations Development Programme)
- **ADB:** Banka Aziatike për Zhvillim (Asian Development Bank)
- **NDA:** Deficiti Net Buxhetor (Net Deficit Account)

PARATHËNIE

Punimi trajton një çështje të rëndësishme dhe aktuale për ekonominë e Kosovës: ndikimin e borxhit publik në zhvillimin ekonomik dhe stabilitetin fiskal. Në një kohë kur vendet e Ballkanit Perëndimor po përballen me sfida të shumta ekonomike, përfshirë deficitin buxhetor dhe presionet për të financuar projekte zhvillimore, menaxhimi i borxhit publik merr një rëndësi të veçantë.

Zgjedhja e kësaj teme lindi nga nevoja për të kuptuar më mirë mënyrën se si borxhi publik ndikon në performancën ekonomike dhe cilat strategji mund të ndihmojnë në përmirësimin e këtij ndikimi. Për Kosovën, një vend me një ekonomi të vogël dhe burime të kufizuara, borxhi publik është një mjet i domosdoshëm për të përmbushur nevojat buxhetore dhe për të financuar projekte strategjike. Megjithatë, mënyra se si ai menaxhohet dhe përdoret mbetet një çështje kritike që kërkon analizë dhe diskutim të thelluar.

Ky punim synon të analizojë treguesit kryesorë të borxhit publik në Kosovë, duke i krahasuar me vendet e tjera të rajonit, dhe të identifikojë faktorët që ndikojnë në strukturën dhe përdorimin e tij. Analiza përfshin një qasje krahasuese dhe metodologji të përzier, duke kombinuar të dhëna cilësore dhe sasiore për të dhënë një pasqyrë të plotë mbi temën.

Përmes këtij punimi, synoj të kontribuoj në diskutimin mbi rëndësinë e menaxhimit të qëndrueshëm të borxhit publik dhe të sugjeroj strategji për përmirësimin e politikave fiskale në Kosovë. Duke kombinuar analizën teorike me konkluzione praktike, shpresoj që ky punim të shërbejë si një burim i vlefshëm për politikëbërësit, studiuesit dhe të gjithë ata që janë të interesuar në temat e menaxhimit fiskal dhe zhvillimit ekonomik.

Në përfundim, shpreh mirënjohjen dhe falënderimet e mia për mentorin tim dhe të gjithë ata që kanë mbështetur dhe udhëhequr këtë punim. Kontributi dhe këshillat e tyre ishin të domosdoshme për realizimin e këtij projekti akademik.

Me respekt,
Gentiana Kurti

TABELA E PËRMBAJTJES

FALËNDERIME DHE MIRËNJOHJE	5
Deklarata e origjinalitetit / Autorësis.....	6
Statement of originality/ Authority.....	6
ABSTRAKT	7
ABSTRACT.....	8
LISTA E SHKURTESAVE	9
PARATHËNIE	10
LISTA E TABELA DHE GRAFIK.....	12
KAPITULLI 1: HYRJE	13
1.1 Rëndësia e temës	13
1.2 Qëllimi i hulumtimit	14
1.3 Pyetjet e hulumtimit dhe hipoteza.....	15
KAPITULLI 2: SHQYRTIMI I LITERATURËS	17
2.1 Koncepti i borxhit publik.....	17
2.2 Instrumentet e borxhit publik.....	18
2.3 Përvoja ndërkombëtare dhe krahasime rajonale	20
KAPITULLI 3: METODOLOGJIA E HULUMTIMIT	22
3.1 Lloji i hulumtimit.....	22
3.2 Teknikat dhe instrumentet.....	23
3.3 Popullacioni dhe mostra.....	24
KAPITULLI 4: ANALIZA E TË DHËNAVE DHE DISKUTIMI	26
4.1 Situata e borxhit publik në Kosovë	26
4.2 Krahasimi me vendet e Ballkanit Perëndimor	29
4.3 Faktorët ndikues.....	33
KAPITULLI 5: KONKLuzionET DHE REKOMANDIMET	38
5.1 Konkluzionet kryesore	38
5.2 Rekomandimet	38
Bibliografia	41
SHTOJCAT.....	45

LISTA E TABELAVE DHE GRAFIKËVE

Grafiku: 1:Tendencat e Borxhit Publik në Kosovë (2015-2022).....	28
Tabela 1:Tabela e Të Dhënave	27
Tabela 2:Tabela për Kosovën	30
Tabela 3:Tabela për Shqipërinë	31
Tabela 4:Tabela për Serbinë	32
Tabela 5:Tabela për Maqedoninë e Veriut.....	32
Tabela 6:Faktorët ndikues.....	36
Tabela 7:Treguesit Kryesorë të Borxhit Publik për Kosovën dhe Vendet e Ballkanit Perëndimor (2022).....	45

KAPITULLI I PARË

1. HYRJE

1.1 Rëndësia e temës

Borxhi publik është një temë që gjithnjë ka tërhequr vëmendjen time për shkak të ndikimit të tij të thellë në mirëqenien ekonomike të qytetarëve dhe në të ardhmen e një shteti. Kosova, si një vend i ri dhe me sfida të shumta ekonomike, më shtyu të eksploroj këtë temë, veçanërisht në një rajon si Ballkani Perëndimor, ku problemet e borxhit publik janë një realitet i përbashkët. Zgjedhja e kësaj teme është rezultat i interesit personal për mënyrën se si menaxhohet borxhi publik dhe çfarë kuptimi ka ai në jetën e përditshme të njerëzve, por edhe i bindjes se një analizë e tillë mund të kontribuojë në diskutime më të thelluara për strategjitë fiskale në vendin tonë. Një nga arsyt kryesore për zgjedhjen e kësaj teme është rëndësia që borxhi publik ka në ndërtimin e ekonomisë së Kosovës. Duke qenë se Kosova është ende në fazat e saj të para të zhvillimit ekonomik, menaxhimi i borxhit publik përfaqëson një sfidë jetike. Shpesh, borxhi publik është perceptuar nga publiku si një numër abstrakt, i shkëputur nga realiteti i përditshëm, por në të vërtetë, ai ndikon në gjithçka, nga investimet publike e deri te shërbimet bazë që marrim. Në këtë kontekst, kjo temë më jep mundësinë për të analizuar më thellë sesi menaxhohet ky borxh dhe nëse ka hapësirë për përmirësim në strategjitë e ndjekura deri tani.

Për më tepër, krahasimi me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor më duket i domosdoshëm për të kuptuar pozicionin e Kosovës në rajon. Këto vende ndajnë shumë sfida të përbashkëta, si varësia nga financimi ndërkombëtar, presionet për zhvillim të shpejtë dhe kapacitetet administrative të kufizuara. Por ndërkohë që disa vende kanë arritur të krijojnë mekanizma më efektivë për menaxhimin e borxhit publik, Kosova ende përballet me pengesa në strukturimin dhe përdorimin strategjik të tij. Kjo analizë krahasuese ofron një mundësi për të identifikuar praktikatat më të mira dhe për të sugjeruar zgjidhje konkrete për vendin tonë.

Një tjetër arsye pse zgjedha këtë temë është lidhja e saj me integrimin europian. Për Kosovën dhe vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor, ruajtja e qëndrueshmërisë fiskale dhe një borxh publik i menaxhuar mirë janë kritere të rëndësishme për anëtarësimin në Bashkimin Europian (Malaj, 2006). Si një vend që synon integrimin europian, Kosova duhet të përmbushë standardet e kërkuara, dhe kjo përfshin jo vetëm kufizimin e borxhit publik në nivele të pranueshme, por edhe

rritjen e transparencës dhe llogaridhënies në menaxhimin e tij. Kjo temë, pra, më duket jo vetëm aktuale, por edhe shumë e rëndësishme për perspektivën e ardhshme të vendit.

Nga ana tjetër, kjo temë më tërheq edhe për shkak të kompleksitetit të saj. Borxhi publik nuk është vetëm një koncept ekonomik; ai lidhet me politika, vendimmarrje, prioritetet e qeverive dhe ndikimet e tyre në jetën e qytetarëve. Kjo kompleksitet më sfidon të hulumtoj më thellë, jo vetëm për të kuptuar, por edhe për të ofruar një kontribut modest në diskutimin mbi këtë çështje kaq të rëndësishme për Kosovën dhe rajonin.

Në fund, zgjedhja e kësaj teme lidhet edhe me dëshirën time për të ndihmuar në ndërtimin e një kulture më të mirë të diskutimit dhe transparencës për çështjet publike në Kosovë. Borxhi publik shpesh trajtohet si një temë teknike, e cila u lihet në dorë ekspertëve dhe qeverive, ndërkohë që në realitet, është një çështje që prek çdo qytetar. Besoj se duke hulumtuar dhe analizuar këtë temë, mund të kontribuoj modestisht në rritjen e ndërgjegjësimit mbi rëndësinë e saj dhe në nxitjen e debateve të bazuara mbi fakte dhe analiza të mirëfillta. Kjo është një arsye tjetër që më shtyu të përqendrohem pikërisht te kjo temë.

1.2 Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi i këtij hulumtimi është të analizojë dhe të krahasojë mënyrën se si menaxhohet borxhi publik në Kosovë dhe në vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor, me qëllim të identifikimit të praktikave më të mira dhe faktorëve që ndikojnë në efektivitetin e këtyre politikave. Kjo temë është zgjedhur jo vetëm për të kuptuar se si pozicionohet Kosova në rajon për sa i përket instrumenteve të borxhit publik, por edhe për të nxjerrë rekomandime konkrete për përmirësimin e politikave fiskale dhe strategjive të menaxhimit të borxhit.

Objektivi kryesor është të zbulohet nëse Kosova po përdor instrumentet e duhura për menaxhimin e borxhit publik dhe nëse ka mundësi për t'i përmirësuar ato duke mësuar nga përvojat e vendeve të tjera të rajonit. Synimi është të kuptohet jo vetëm struktura e borxhit publik në Kosovë, por edhe se si ndikojnë vendimmarrjet për borxhin në zhvillimin ekonomik të vendit, në qëndrueshmërinë fiskale dhe në mirëqenien e qytetarëve.

Rezultatet e pritshme përfshijnë disa aspekte të rëndësishme:

1. **Njohuri më të thelluara mbi situatën aktuale të borxhit publik në Kosovë**, duke përfshirë burimet, instrumentet dhe përdorimin e tij. Kjo do të ndihmojë në kuptimin e dobësive dhe avantazheve të qasjes së tanishme.
2. **Një krahasim i detajuar me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor**, i cili do të shërbejë si bazë për të identifikuar praktikatat më të mira që mund të aplikohen edhe në Kosovë. Krahasimi do të përfshijë analiza të treguesve kryesorë, si përqindja e borxhit ndaj PBB-së, struktura e borxhit, normat e interesit dhe burimet e financimit.
3. **Identifikimi i sfidave dhe mundësive për përmirësimin e menaxhimit të borxhit publik në Kosovë**, duke përfshirë diversifikimin e instrumenteve të borxhit dhe rritjen e transparencës dhe llogaridhënies në proceset e vendimmarrjes fiskale.
4. **Formulimi i rekomandimeve konkrete për qeverinë e Kosovës**, që mund të ndihmojnë në përmirësimin e politikave për menaxhimin e borxhit publik dhe në rritjen e qëndrueshmërisë fiskale.

Përmes këtij hulumtimi, shpresohet të kontribuohet në një debat më të gjerë mbi rëndësinë e borxhit publik dhe ndikimin e tij në zhvillimin ekonomik të Kosovës. Në të njëjtën kohë, synohet të ofrohet një perspektivë krahasuese që mund të ndihmojë në ndërtimin e një qasjeje më të strukturuar dhe më efektive ndaj borxhit publik, duke pasur gjithmonë në fokus qëndrueshmërinë dhe interesin afatgjatë të qytetarëve.

1.3 Pyetjet e hulumtimit

Në këtë hulumtim, përqipemi të kuptojmë më thellë menaxhimin e borxhit publik në Kosovë dhe të krahasojmë situatën me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor. Për të arritur këtë, janë formuluar disa pyetje kërkimore që synojnë të identifikojnë sfidat, dallimet dhe mundësitë për përmirësim.

Pyetjet kryesore të hulumtimit

1. Si është strukturuar borxhi publik në Kosovë dhe si krahasohet ai me atë të vendeve të tjera të Ballkanit Perëndimor?
2. Cilat janë instrumentet kryesore të përdorura për borxhin publik në Kosovë dhe sa efektive janë ato krahasuar me praktikrat rajonale?
3. A ka ndikim menaxhimi i borxhit publik në zhvillimin ekonomik dhe qëndrueshmërinë fiskale të Kosovës?
4. Cilat janë sfidat kryesore që pengojnë menaxhimin efektiv të borxhit publik në Kosovë?
5. Çfarë mund të mësojë Kosova nga përvojat e vendeve të tjera të Ballkanit Perëndimor për të përmirësuar strategjitë e menaxhimit të borxhit publik?

KAPITULLI I DYTË

2. SHQYRTIMI I LITERATURËS

2.1 Koncepti i borxhit publik

Borxhi publik është një nga elementët më të rëndësishëm të politikave financiare të një shteti, duke pasur një ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin ekonomik dhe qëndrueshmërinë fiskale. Përkufizimi i borxhit publik, sipas studiuesve shqiptarë dhe kosovarë, përqendrohet në aspektet kryesore të tij si një detyrim financiar i qeverisë, që merret për të përmbushur nevojat e saj fiskale dhe për të financuar shpenzimet publike. Sipas Elezaj, borxhi publik është një instrument financiar i cili mund të shërbejë si mjet për të mbështetur zhvillimin ekonomik, por gjithashtu mund të jetë burim i presioneve fiskale nëse nuk menaxhohet në mënyrë të qëndrueshme (Elezaj, 2008, fq. 54).

Nga ana tjetër, Sadiku thekson se borxhi publik në një vend si Kosova merr një rëndësi të veçantë për shkak të kapaciteteve të kufizuara për të gjeneruar të ardhura të brendshme dhe nevojës për të financuar projekte zhvillimore. Në studimin e tij mbi politikat fiskale në Kosovë, Sadiku argumenton se përdorimi i borxhit publik duhet të jetë i lidhur me projekte që krijojnë rritje ekonomike dhe përmirësojnë mirëqenien e qytetarëve, në vend që të përdoret për mbulimin e shpenzimeve operationale të përditshme (Sadiku, 2015, fq. 112-113). Ky qasje pasqyron një realitet të rëndësishëm: borxhi publik, kur përdoret në mënyrë të qëndrueshme, mund të bëhet një katalizator për rritjen ekonomike, por kur keqmenaxhohet, mund të bëhet burim i destabilitetit fiskal.

Ndërkohë, për studiuesin shqiptar Malaj, borxhi publik është një mjet për të kapërcyer boshllëqet financiare në periudha krizash ose për të përmbushur investime që janë të vështira për t'u mbuluar vetëm me të ardhurat tatimore. Ai thekson se qeveritë në vendet në zhvillim shpesh mbështeten në borxhin publik për të financuar projekte të mëdha infrastrukturore, por paralajmëron se një borxh i tepërt mund të kufizojë kapacitetin e qeverisë për të vepruar në mënyrë të pavarur në tregjet financiare dhe për të ruajtur stabilitetin ekonomik (Malaj, 2006, fq. 89-90).

Në kontekstin e Kosovës, borxhi publik ka luajtur një rol vendimtar në mbështetjen e zhvillimit ekonomik, veçanërisht pas shpalljes së pavarësisë në vitin 2008. Qeveria ka përdorur borxhin si një mjet për të financuar projekte kyçe infrastrukturore dhe për të mbështetur sektorin publik.

Megjithatë, siç vë në dukje Sadriu, niveli i ulët i të ardhurave buxhetore dhe mungesa e diversifikimit ekonomik kufizojnë kapacitetin e Kosovës për të shfrytëzuar borxhin publik në mënyrë optimale (Sadriu, 2019, fq. 67). Ai sugjeron se borxhi publik duhet të shihet jo vetëm si një mjet financiar, por si një strategji zhvillimore afatgjatë që lidhet ngushtë me prioritetet kombëtare.

2.2 Instrumentet e borxhit publik

Instrumentet e borxhit publik përfaqësojnë mjetet kryesore përmes të cilave një shtet siguron financime të jashtme ose të brendshme për të përmbushur nevojat e tij buxhetore. Ato përfshijnë një gamë të gjerë instrumentesh financiare, duke filluar nga bonot e thesarit dhe obligacionet deri te kreditë ndërkombëtare. Për një ekonomi si ajo e Kosovës, ku të ardhurat fiskale janë të kufizuara dhe kërkesat për financim janë të larta, zgjedhja dhe përdorimi efektiv i këtyre instrumenteve është jetik për stabilitetin financiar dhe zhvillimin ekonomik.

Bonot e thesarit janë ndër instrumentet më të përdorura të borxhit publik, si në Kosovë ashtu edhe në rajon. Ato janë tituj afatshkurtër, zakonisht me maturim deri në një vit, që qeveria i emeton për të mbuluar nevojat e përkohshme të likuiditetit. Sipas studimit të Sadriut, bonot e thesarit në Kosovë përbëjnë një pjesë të madhe të borxhit të brendshëm, duke qenë se ato janë relativisht të lehta për t'u emetuar dhe për t'u menaxhuar. Sadriu vëren se një nga avantazhet kryesore të bonove të thesarit është se ato ndihmojnë në stabilizimin e financave publike pa krijuar një barrë afatgjatë për buxhetin, por kufizimi i tyre kryesor qëndron në faktin se janë instrumente të përshtatshme vetëm për financimin afatshkurtër (Sadriu, 2019, fq. 45).

Nga ana tjetër, obligacionet qeveritare përfaqësojnë një opsion më afatgjatë dhe përdoren për të financuar projekte kapitale, si ndërtimi i rrugëve, shkollave dhe spitaleve. Në Shqipëri, sipas Elezit (2008), obligacionet qeveritare kanë luajtur një rol thelbësor në financimin e projekteve infrastrukturore dhe në krijimin e një tregu financiar të qëndrueshëm. Elezi argumenton se përparësia e obligacioneve qëndron në aftësinë e tyre për të gjeneruar fonde me kosto të ulët dhe për të ofruar stabilitet për investitorët institucionalë, por ai gjithashtu paralajmëron për rreziqet e krijimit të një borxhi afatgjatë të vështirë për t'u shlyer në kushtet e të ardhurave të kufizuara fiskale (Elezaj, 2008, fq. 67-68).

Në rastin e Kosovës, përdorimi i obligacioneve qeveritare është ende në zhvillim. Siç shpjegon Sadiku (2015), tregu i obligacioneve në Kosovë është relativisht i vogël dhe përqendrohet kryesisht në pjesëmarrjen e institucioneve financiare vendase, si bankat dhe fondet e sigurimeve shoqërore. Sadiku thekson se ky treg mund të zgjerohet më tej nëse qeveria ndërmerr hapa për të promovuar pjesëmarrjen e investitorëve ndërkombëtarë dhe për të krijuar një mjedis më të favorshëm për tregtimin e këtyre instrumenteve (Sadiku, 2015, fq. 123).

Kreditë ndërkombëtare, nga ana tjetër, janë një tjetër instrument i rëndësishëm i borxhit publik, veçanërisht për vendet në zhvillim si Kosova. Këto kredi sigurohen nga organizata ndërkombëtare si Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN) dhe Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH). Sipas Malajt (2006), kreditë ndërkombëtare ofrojnë një avantazh të konsiderueshëm për shkak të normave të ulëta të interesit dhe kushteve më të favorshme të shlyerjes krahasuar me tregjet komerciale. Megjithatë, Malaj paralajmëron se këto kredi shpesh vijnë me kushte strikte, të cilat mund të kufizojnë hapësirën e politikave të brendshme të një vendi (Malaj, 2006, fq. 105-106).

Në Kosovë, kreditë ndërkombëtare janë përdorur kryesisht për të financuar projekte infrastrukturore dhe për të mbështetur reformat institucionale. Siç thekson Sadriu (2019), një nga sfidat kryesore për Kosovën në përdorimin e këtyre kredive është mungesa e kapaciteteve administrative për të menaxhuar në mënyrë efektive fondet dhe për të përmbushur kushtet e vendosura nga huadhënësit ndërkombëtarë (Sadriu, 2019, fq. 87). Kjo tregon se, ndërsa kreditë ndërkombëtare janë një burim i vlefshëm financimi, ato kërkojnë një menaxhim të kujdesshëm dhe një qasje strategjike për të maksimizuar përfitimet dhe për të minimizuar rreziqet.

Instrumentet e borxhit publik në Kosovë janë ende në një fazë zhvillimi dhe kanë nevojë për përmirësim të mëtejshëm. Për të përfituar sa më shumë nga këto instrumente, qeveria duhet të ndërtojë një strategji të qartë për menaxhimin e borxhit, duke diversifikuar burimet e financimit dhe duke zhvilluar tregje të qëndrueshme financiare. Kjo jo vetëm që do të ndihmojë në përmirësimin e qëndrueshmërisë fiskale të vendit, por gjithashtu do të krijojë mundësi për të financuar zhvillimin ekonomik afatgjatë.

2.3 Përvoja ndërkombëtare dhe krahasime rajonale

Analiza e përvojave ndërkombëtare dhe krahasimi rajonal për menaxhimin e borxhit publik është thelbësore për të kuptuar se si vendet e ndryshme, përfshirë ato të Ballkanit Perëndimor, i përdorin instrumentet e borxhit për të adresuar sfidat fiskale dhe për të promovuar zhvillimin ekonomik. Vendet e këtij rajoni ndajnë sfida të përbashkëta si stabiliteti i kufizuar makroekonomik, varësia nga burimet e jashtme dhe presioni për investime infrastrukturore, por qasjet e tyre në menaxhimin e borxhit publik shpesh dallojnë në mënyrë të konsiderueshme.

Në Shqipëri, sipas Elezit (2008), qeveria ka shfrytëzuar kryesisht obligacionet dhe bonot e thesarit për të mbuluar deficitin buxhetor dhe për të financuar projekte infrastrukturore. Elezi argumenton se kjo qasje ka qenë efektive në stabilizimin afatshkurtër të financave publike, por borxhi i lartë i brendshëm, që arrin nivele mbi 50% të PBB-së, përbën një sfidë të madhe për qëndrueshmërinë fiskale afatgjatë (Elezaj, 2008, fq. 132). Ai gjithashtu thekson rëndësinë e diversifikimit të burimeve të financimit për të shmangur presionet në tregun e brendshëm financiar.

Maqedonia e Veriut ka treguar një qasje më të diversifikuar ndaj borxhit publik. Sipas Sadriut (2019), ky vend ka arritur të kombinojë burimet e brendshme dhe ato ndërkombëtare në mënyrë më efektive, duke përdorur obligacionet e qeverisë dhe kreditë nga institucionet ndërkombëtare si Banka Botërore dhe FMN. Sadriu vëren se një nga arsyet e suksesit të Maqedonisë së Veriut është zhvillimi i tregut të brendshëm financiar, i cili ka rritur besimin e investitorëve dhe ka ulur kostot e financimit (Sadriu, 2019, fq. 78-79).

Në Serbi, siç thekson Stanišić (2018), qeveria ka bërë përpjekje për të ulur nivelin e borxhit publik përmes konsolidimit fiskal dhe reformave strukturore. Megjithëse borxhi publik i Serbisë ka qenë tradicionalisht i lartë, përpjekjet për të rritur transparencën dhe për të përmirësuar menaxhimin e financave publike kanë sjellë rezultate pozitive në uljen e nivelit të borxhit në vitet e fundit. Sipas Stanišić, Serbia ka përdorur me sukses kreditë ndërkombëtare për të mbështetur projekte të mëdha, si ato të transportit dhe energjisë, duke siguruar kushte të favorshme të huamarrjes (Stanišić, 2018, fq. 112).

Një rast interesant ndërkombëtar është ai i Sllovenisë, e cila, ndonëse dikur konsiderohej pjesë e Ballkanit Perëndimor në një kontekst të gjerë gjeografik, ka një qasje më europiane ndaj borxhit

publik. Sipas një studimi të Kozina (2017), Sllovenia ka ndjekur një strategji të kujdesshme huamarrjeje, duke kombinuar emetimin e obligacioneve afatgjata me përdorimin e instrumenteve të reja, si obligacionet e gjelbra. Kozina vëren se përdorimi i obligacioneve të gjelbra ka ndihmuar Slloveninë jo vetëm të sigurojë fonde për projekte mjedisore, por edhe të përmirësojë imazhin e saj në tregjet ndërkombëtare (Kozina, 2017, fq. 95-96).

Në një kontekst më të gjerë ndërkombëtar, përvoja e Gjermanisë shpesh përmendet si një model për menaxhimin efektiv të borxhit publik. Sipas studimit të Merkel (2016), Gjermania ka arritur të mbajë një nivel të qëndrueshëm të borxhit publik përmes një kombinimi të politikave të kujdesshme fiskale dhe përdorimit të instrumenteve të avancuara financiare. Merkel argumenton se një nga arsyet e suksesit të Gjermanisë është politika e saj strikte për të kufizuar deficitin buxhetor dhe për të mbajtur një balancë të qëndrueshme midis të ardhurave dhe shpenzimeve (Merkel, 2016, fq. 212).

Në krahasim me këto përvoja, Kosova përballlet me sfida të veçanta për shkak të kapaciteteve të kufizuara financiare dhe institucionale. Sipas Sadikut (2015), përvoja e vendeve të Ballkanit Perëndimor mund të ofrojë mësim të vlefshme për Kosovën, veçanërisht në lidhje me diversifikimin e instrumenteve të borxhit dhe zhvillimin e tregut financiar të brendshëm. Sadiku sugjeron se Kosova duhet të ndjekë shembuj si Maqedonia e Veriut dhe Serbia, të cilat kanë arritur të krijojnë një balancë midis burimeve të brendshme dhe të jashtme të financimit (Sadiku, 2015, fq. 135-136).

Përvoja ndërkombëtare dhe krahasimi rajonal tregojnë qartë se menaxhimi i suksesshëm i borxhit publik kërkon jo vetëm një qasje të kujdesshme strategjike, por edhe fleksibilitet në përdorimin e instrumenteve financiare. Kosova ka shumë për të mësuar nga këto raste studimore dhe mund të përfitojë nga praktikat më të mira të zbatuara në vendet e rajonit dhe më gjerë.

KAPITULLI I TRETË

3. METODOLOGJIA E HULUMTIMIT

3.1 Lloji i hulumtimit

Në këtë hulumtim është zgjedhur një qasje mikse, e cila kombinon elemente të metodologjive cilësore dhe sasiore, për të adresuar në mënyrë sa më të plotë dhe gjithëpërfshirëse qëllimet e studimit. Ky kombinim bazohet në natyrën komplekse të temës së borxhit publik dhe nevojën për të eksploruar jo vetëm të dhënat statistikore dhe treguesit ekonomikë, por edhe kontekstin më të gjerë politik, social dhe institucional që ndikon në menaxhimin e borxhit publik në Kosovë dhe në rajon. Metodologjia cilësore në këtë hulumtim shërben për të kuptuar aspektet e thella dhe të ndërlikuara të menaxhimit të borxhit publik. Përmes analizës së politikave, dokumenteve zyrtare, synohet të zbulohet mënyra se si formulohen dhe zbatohen politikat fiskale, si dhe të identifikohen sfidat kryesore që ndikojnë në menaxhimin e borxhit publik. Kjo qasje ndihmon në zbërthimin e faktorëve socialë, politikë dhe institucionalë që nuk mund të kuptohen plotësisht përmes të dhënave numerike.

Nga ana tjetër, komponenti sasiore i hulumtimit përqendrohet në analizimin e treguesve të borxhit publik, si përqindja e borxhit ndaj PBB-së, normat e interesit, maturimi i borxhit dhe struktura e tij. Të dhënat sasiore të mbledhura nga burime zyrtare, si raportet e Ministrisë së Financave të Kosovës dhe organizatat ndërkombëtare financiare, do të përdoren për të ndërtuar një bazë solide për krahasime ndërmjet Kosovës dhe vendeve të tjera të Ballkanit Perëndimor. Ky komponent i hulumtimit synon të nxjerrë në pah tendencat kryesore dhe ndryshimet që ekzistojnë në mënyrën e menaxhimit të borxhit në rajon. Kombinimi i të dyjave metodologjive është zgjedhur sepse ofron një perspektivë më të pasur dhe më të plotë mbi temën. Ndërkohë që analiza cilësore ndihmon për të kuptuar kuadrin institucional dhe politikën që ndikon në borxhin publik, analiza sasiore siguron të dhëna të matshme që mund të krahasohen dhe interpretohen për të nxjerrë përfundime të bazuara në fakte. Në këtë mënyrë, qasja mikse krijon një bazë të qëndrueshme për të nxjerrë rekomandime të dobishme dhe të zbatueshme.

Për më tepër, përdorimi i qasjes mikse reflekton kompleksitetin e çështjes së borxhit publik dhe përpjekjen për të dhënë një kuptim të balancuar dhe gjithëpërfshirës. Duke kombinuar përfitimet e metodologjive cilësore dhe sasiore, ky hulumtim synon të ofrojë një analizë që jo vetëm shqyrton

të dhënat dhe shifrat, por gjithashtu shqyrton kontekstin në të cilin këto të dhëna marrin kuptim. Kjo metodologji, pra, nuk është vetëm një zgjedhje teknike, por edhe një angazhim për të trajtuar temën në mënyrë të ndershme, të detajuar dhe të kuptueshme.

3.2 Teknikat dhe instrumentet

Për të realizuar këtë punim, janë përdorur një kombinim i teknikave dhe instrumenteve që mbështesin qasjen mikse (cilësore dhe sasiore). Ky kombinim është i domosdoshëm për të adresuar kompleksitetin e temës së borxhit publik dhe për të mbledhur të dhëna të sakta, relevante dhe të besueshme. Teknikat e zgjedhura përfshijnë metodën krahasuese, analizën statistikore dhe analizën dokumentare, të cilat janë mbështetur nga instrumente të përshtatura për secilën teknikë.

Metoda krahasuese është përdorur për të vlerësuar dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet menaxhimit të borxhit publik në Kosovë dhe vendeve të tjera të Ballkanit Perëndimor. Kjo metodë ka ndihmuar në identifikimin e praktikave më të mira, sfidave të përbashkëta dhe veçantive që e dallojnë Kosovën nga fqinjët e saj. Për këtë qëllim, janë krahasuar tregues të tillë si përqindja e borxhit publik ndaj PBB-së, struktura e borxhit (i brendshëm dhe ndërkombëtar), normat e interesit dhe maturimi i borxhit. Analiza krahasuese ka përdorur të dhëna nga burime si raportet e Bankës Botërore, Fondit Monetar Ndërkombëtar dhe institucioneve kombëtare të financave.

Analiza statistikore ka qenë një tjetër teknikë e rëndësishme në këtë hulumtim, duke ndihmuar në interpretimin e të dhënave numerike dhe krijimin e një pasqyre më të qartë të situatës së borxhit publik. Përmes kësaj analize janë identifikuar trendet historike, janë vlerësuar marrëdhëniet ndërmjet treguesve të ndryshëm dhe janë nxjerrë përfundime mbi efektivitetin e politikave të borxhit publik. Analiza dokumentare është aplikuar për të shqyrtuar raportet zyrtare, dokumentet e politikave, strategjitë kombëtare dhe ndërkombëtare, si dhe literaturën akademike mbi borxhin publik. Kjo analizë ka ndihmuar në kuptimin e kornizës ligjore dhe institucionale që rregullon menaxhimin e borxhit publik në Kosovë dhe në vendet e tjera të rajonit. Instrumentet e përdorura për këtë teknikë kanë përfshirë përmbledhje të materialeve zyrtare, skedime dhe krijimin e kategorive për analizë të detajuar.

Kombinimi i këtyre teknikave dhe instrumenteve ka mundësuar një qasje gjithëpërfshirëse ndaj temës së borxhit publik. Ndërkohë që metoda krahasuese dhe analiza statistikore kanë ofruar një

pasqyrë të dhënash sasiore dhe krahasime të matshme, analiza dokumentare ka shtuar një dimension më të thelluar dhe cilësor për të kuptuar kontekstin më të gjerë. Ky kombinim i teknikave siguron një bazë të fortë për të nxjerrë përfundime dhe rekomandime të vlefshme për përmirësimin e politikave të borxhit publik në Kosovë.

3.3 Mostra

Në këtë hulumtim, popullacioni përfshin vendet e Ballkanit Perëndimor dhe raportet përkatëse që trajtojnë menaxhimin e borxhit publik. Vendet e përfshira janë Kosova, Shqipëria, Maqedonia e Veriut, Serbia, Mali i Zi dhe Bosnja dhe Hercegovina. Këto vende janë zgjedhur për shkak të ngjashmërive në zhvillimin ekonomik, sfidave fiskale dhe strukturave institucionale, duke e bërë të mundur krahasimin e politikave dhe instrumenteve të borxhit publik ndërmjet tyre.

Mostra është përbërë nga një përzgjedhje e raportuar e dokumenteve dhe të dhënave relevante që lidhen me strukturën dhe menaxhimin e borxhit publik në secilin vend. Këto përfshijnë:

1. **Raporte Kombëtare dhe Rajonale:** Dokumente të lëshuara nga Ministrinë e Financave të vendeve të përzgjedhura, ku paraqiten të dhënat mbi përqindjen e borxhit publik ndaj PBB-së, normat e interesit dhe maturimi i borxhit.
2. **Raporte Ndërkombëtare:** Të dhëna nga organizata si Banka Botërore, Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN) dhe Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH), që analizojnë performancën fiskale dhe strategjitë e vendeve të Ballkanit Perëndimor.
3. **Literatura Akademike:** Artikuj dhe studime të publikuara nga akademikë dhe ekspertë financiarë që trajtojnë politikat e borxhit publik dhe sfidat në rajon.
4. **Të dhëna historike dhe statistika:** Informacion i mbledhur nga burime statistikore kombëtare dhe ndërkombëtare për të analizuar trendet historike të borxhit publik në vendet përkatëse.

Mostra është përzgjedhur duke përdorur një metodë përfaqësuese për të siguruar mbulimin e të gjithë aspekteve kryesore të menaxhimit të borxhit publik. Fokus i veçantë i është kushtuar Kosovës, duke përfshirë raportet kryesore që reflektojnë sfidat dhe progresin në menaxhimin e borxhit publik në këtë vend. Kjo përzgjedhje siguron që analiza të jetë e plotë dhe gjithëpërfshirëse, duke mbështetur një krahasim të thelluar ndërmjet vendeve të rajonit dhe nxjerrjen e përfundimeve

të bazuara në të dhëna të besueshme dhe relevante. Përmes kësaj qasjeje, hulumtimi synon të kontribuojë në një kuptim më të mirë të menaxhimit të borxhit publik dhe në identifikimin e praktikave më të mira për përmirësimin e strategjive fiskale.

KAPITULLI I KATËR

4. ANALIZA E TË DHËNAVE DHE DISKUTIMI

4.1 Situata e borxhit publik në Kosovë

Borxhi publik në Kosovë përbën një element të rëndësishëm të politikës fiskale të vendit, duke ndikuar drejtpërdrejt në stabilitetin ekonomik dhe aftësinë e qeverisë për të përmbushur nevojat e saj buxhetore. Si një vend i vogël dhe me burime të kufizuara të të ardhurave, Kosova ka ndjekur një qasje të kujdesshme ndaj borxhit publik, me qëllim ruajtjen e qëndrueshmërisë fiskale dhe shmangien e krizave financiare. Për të kuptuar më mirë këtë situatë, është e nevojshme të analizohen treguesit kryesorë të borxhit publik dhe tendencat historike që kanë karakterizuar këtë sektor.

Treguesit Kryesorë të Borxhit Publik

Në Kosovë, borxhi publik përbëhet kryesisht nga dy komponentë: borxhi i brendshëm dhe borxhi i jashtëm. Borxhi i brendshëm, i cili financohet kryesisht përmes emetimit të bonove të thesarit dhe obligacioneve qeveritare, zë pjesën më të madhe të totalit të borxhit. Nga ana tjetër, borxhi i jashtëm merret kryesisht nga organizata ndërkombëtare financiare, si Banka Botërore dhe Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN), dhe shërben për financimin e projekteve të mëdha infrastrukturore dhe reformave institucionale. Sipas të dhënave nga Ministria e Financave, përqindja e borxhit publik ndaj Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB) në Kosovë ka qenë tradicionalisht ndër më të ulët në rajon, duke qëndruar rreth 20–25% gjatë dekadës së fundit. Ky nivel është shumë më i ulët se mesatarja e vendeve të Ballkanit Perëndimor dhe ndjeshëm më i ulët se kufiri prej 60% i përcaktuar nga kriteret e Maastricht-it. Ky tregues reflekton qasjen konservative të Kosovës ndaj huamarrjes, e cila synon të ruajë qëndrueshmërinë fiskale dhe të minimizojë rreziqet e barrës së borxhit.

Tendencat Historike

Në vitet pas shpalljes së pavarësisë në vitin 2008, Kosova filloi të zhvillojë një sistem të menaxhimit të borxhit publik. Fillimisht, borxhi publik ishte relativisht i ulët për shkak të mungesës së huamarrjes dhe mbështetjes së konsiderueshme nga ndihmat ndërkombëtare.

Megjithatë, me kalimin e viteve, qeveria e Kosovës filloi të rrisë gradualisht huamarrjen për të financuar projekte kapitale dhe për të mbuluar deficitin buxhetor.

Gjatë dekadës së fundit, borxhi publik në Kosovë ka treguar një rritje graduale, e ndikuar kryesisht nga nevoja për të financuar projekte infrastrukturore, si ndërtimi i rrugëve dhe përmirësimi i sistemeve të energjisë. Për shembull, raportet e fundit tregojnë se pjesa më e madhe e borxhit të jashtëm është përdorur për financimin e projekteve të mëdha, të cilat synojnë të rrisin kapacitetet ekonomike të vendit në afat të gjatë. Megjithatë, rritja e borxhit publik ka qenë e kontrolluar dhe në përputhje me strategjitë e qeverisë për ruajtjen e qëndrueshmërisë fiskale. Të dhënat historike tregojnë se Kosova ka shmangur huamarrjen e tepruar dhe ka ruajtur një nivel relativisht të ulët të barrës së borxhit. Në vitet e fundit, megjithatë, pandemia COVID-19 ka ndikuar në një rritje më të shpejtë të borxhit publik, pasi qeveria është përballur me nevojën për të mbështetur sektorët ekonomikë dhe shëndetësorë gjatë krizës.

Tabela 1: Tabela e Të Dhënave

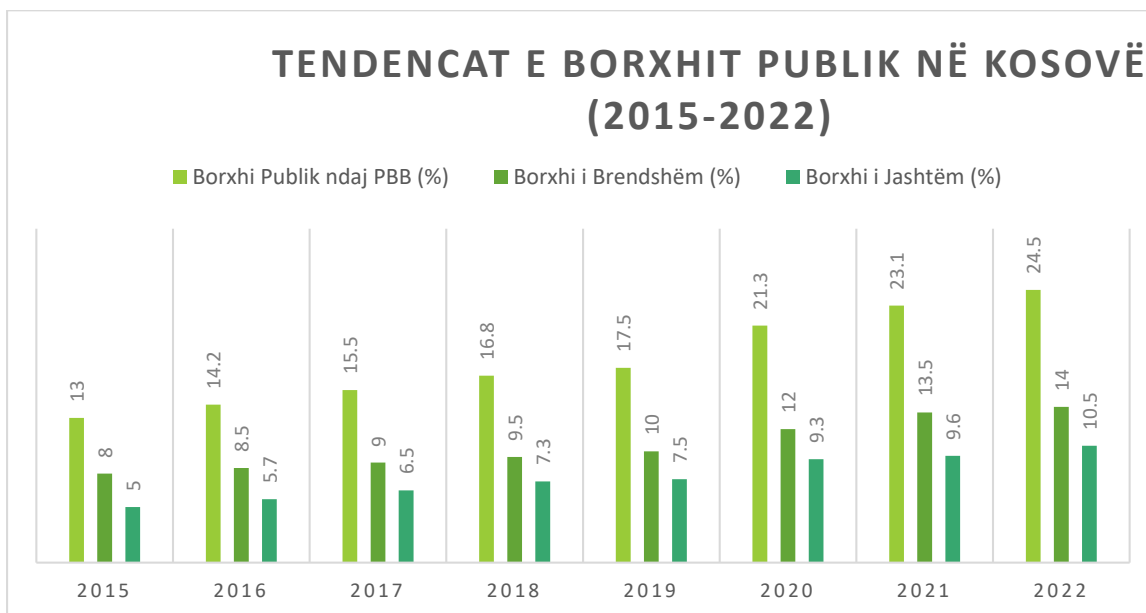
Viti	Borxhi Publik ndaj PBB (%)	Borxhi i Brendshëm (%)	Borxhi i Jashtëm (%)
2015	13.0	8.0	5.0
2016	14.2	8.5	5.7
2017	15.5	9.0	6.5
2018	16.8	9.5	7.3
2019	17.5	10.0	7.5
2020	21.3	12.0	9.3
2021	23.1	13.5	9.6
2022	24.5	14.0	10.5

Burimi: Ministria e Financave të Kosovës, Raportet Vjetore të FMN-së dhe Bankës Botërore.

Për një paraqitje vizuale, grafiku më poshtë tregon ecurinë e borxhit publik të Kosovës gjatë periudhës 2015-2022:

- **Borxhi Publik ndaj PBB** (në përqindje): Një trend në rritje nga 13% në 2015 në 24.5% në 2022.
- **Borxhi i Brendshëm**: Përbën pjesën më të madhe të borxhit publik, me një rritje nga 8% në 2015 në 14% në 2022.
- **Borxhi i Jashtëm**: Ka treguar rritje graduale, duke arritur në 10.5% të PBB-së në 2022.

Grafiku: 1: Tendencat e Borxhit Publik në Kosovë (2015-2022)

Për një paraqitje vizuale, grafiku më poshtë tregon ecurinë e borxhit publik të Kosovës gjatë periudhës 2015-2022:

- **Borxhi Publik ndaj PBB** (në përqindje): Një trend në rritje nga 13% në 2015 në 24.5% në 2022.
- **Borxhi i Brendshëm**: Përbën pjesën më të madhe të borxhit publik, me një rritje nga 8% në 2015 në 14% në 2022.
- **Borxhi i Jashtëm**: Ka treguar rritje graduale, duke arritur në 10.5% të PBB-së në 2022.

Treguesit dhe tendencat historike të borxhit publik në Kosovë tregojnë një qasje të kujdesshme dhe konservative nga ana e qeverisë. Ndërkohë që ky nivel i ulët i borxhit publik është një tregues i qëndrueshmërisë fiskale, ai gjithashtu ngre pyetje mbi aftësinë e qeverisë për të përdorur borxhin si një mjet për të nxitur rritjen ekonomike. Në krahasim me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor, niveli i ulët i huamarrjes në Kosovë mund të reflektojë jo vetëm një strategji të kujdesshme, por edhe mungesën e kapaciteteve për të menaxhuar më shumë borxh ose për të tërhequr financime ndërkombëtare.

Ky diskutim tregon se, megjithëse Kosova ka ruajtur stabilitetin fiskal, është e rëndësishme që strategjitë e saj të borxhit publik të evoluojnë për të përmbushur nevojat e saj zhvillimore dhe për

të rritur investimet në sektorët kritikë të ekonomisë. Një balancë më e mirë ndërmjet ruajtjes së qëndrueshmërisë fiskale dhe përdorimit të borxhit për qëllime zhvillimore është e nevojshme për të maksimizuar përfitimet nga huamarrja.

4.2 Krahاسimi me vendet e Ballkanit Perëndimor

Krahاسimi i strukturës dhe menaxhimit të borxhit publik ndërmjet Kosovës dhe vendeve të tjera të Ballkanit Perëndimor ndihmon në identifikimin e sfidave dhe praktikave më të mira që mund të përshtaten për përmirësimin e strategjive fiskale. Rajoni ndan sfida të përbashkëta, si kapacitetet e kufizuara ekonomike dhe varësia nga burimet e jashtme, por vendet kanë ndjekur qasje të ndryshme në menaxhimin e borxhit publik. Krahاسimi përqendrohet në nivelet e borxhit publik, strukturën (brendshme dhe ndërkombëtare), dhe instrumentet e përdorura.

Niveli i Borxhit Publik ndaj PBB

- **Kosova** ka një nivel të ulët të borxhit publik, duke qëndruar rreth 20-25% të PBB-së, më i ulëti në rajon. Kjo reflekton një qasje konservative dhe një bazë ekonomike të kufizuar për huamarrje.
- **Shqipëria** dhe **Mali i Zi** kanë nivele shumë më të larta të borxhit publik, duke arritur përkatësisht mbi 60% dhe 70% të PBB-së. Ky borxh është përdorur kryesisht për investime infrastrukturore dhe mbulimin e deficiteve buxhetore.
- **Maqedonia e Veriut** qëndron rreth 50% të PBB-së dhe ndjek një qasje të balancuar midis burimeve të brendshme dhe ndërkombëtare.

Struktura e Borxhit

- **Kosova** mbështetet kryesisht në borxhin e brendshëm, i cili përbën rreth 60% të totalit të borxhit publik. Ky borxh financohet kryesisht përmes emitimit të bonove të thesarit dhe obligacioneve qeveritare.
- **Maqedonia e Veriut** dhe **Serbia** kanë një ndarje më të diversifikuar të borxhit midis burimeve të brendshme dhe atyre ndërkombëtare. Serbia, për shembull, ka arritur të tërheqë fonde nga tregjet ndërkombëtare përmes obligacioneve sovrane.
- **Shqipëria** dhe **Mali i Zi**, përkundrazi, mbështeten kryesisht te borxhi i jashtëm, duke marrë hua nga organizata si Banka Botërore dhe BERZH për të mbuluar shpenzimet e tyre.

Instrumentet e Përdorura

- **Kosova** përdor kryesisht bonot e thesarit dhe obligacionet qeveritare për financimin e brendshëm. Kreditë ndërkombëtare përqendrohen kryesisht në projekte infrastrukturore dhe reforma institucionale.
- **Maqedonia e Veriut** dhe **Serbia** kanë zhvilluar tregje më të avancuara për obligacionet qeveritare, duke përfshirë emetimin e obligacioneve me afat të gjatë.
- **Mali i Zi**, me një ekonomi më të vogël, mbështetet shumë në hua ndërkombëtare, shpesh me kushte të favorshme, por me një barrë afatgjatë për financat publike.

Menaxhimi i Borxhit

- **Kosova** ka treguar një qasje konservative, duke kufizuar nivelin e huamarrjes për të shmangur krizën e borxhit. Megjithatë, kapacitetet e saj për të tërhequr fonde nga tregjet ndërkombëtare janë të kufizuara për shkak të madhësisë së tregut dhe kufizimeve institucionale.
- **Serbia** dhe **Maqedonia e Veriut** kanë ndjekur strategji më dinamike për menaxhimin e borxhit, duke diversifikuar burimet e financimit dhe duke promovuar pjesëmarrjen e investitorëve ndërkombëtarë.
- **Shqipëria**, përkundrazi, ka treguar një tendencë për të rritur borxhin për të mbuluar deficitet buxhetore, duke krijuar sfida për qëndrueshmërinë fiskale afatgjatë.

Tabela 2: Tabela për Kosovën

Viti	Borxhi Publik ndaj PBB (%)	Borxhi i Brendshëm (%)	Borxhi i Jashtëm (%)
2015	13.0	8.0	5.0
2016	14.2	8.5	5.7
2017	15.5	9.0	6.5
2018	16.8	9.5	7.3
2019	17.5	10.0	7.5
2020	21.3	12.0	9.3
2021	23.1	13.5	9.6
2022	24.5	14.0	10.5

Burimet: Ministria e Financave e Kosovës. (2022). Raporti Vjetor i Borxhit Publik 2022. Prishtinë: Ministria e Financave.

Të dhënat për Kosovën tregojnë një trend të qëndrueshëm në rritjen e borxhit publik, nga 13% e PBB-së në vitin 2015 në 24.5% në vitin 2022. Rritja e borxhit të brendshëm është dominuese, duke u rritur nga 8% në 14%, ndërkohë që borxhi i jashtëm ka ndjekur një rritje graduale deri në 10.5%. Kjo qasje reflekton strategjinë konservative të qeverisë për të mbështetur më shumë në financimet e brendshme dhe për të ruajtur qëndrueshmërinë fiskale. Megjithatë, mungesa e diversifikimit dhe përdorimi i kufizuar i burimeve ndërkombëtare mund të kufizojnë kapacitetin për të financuar projekte të mëdha zhvillimore.

Tabela 3: Tabela për Shqipërinë

Viti	Borxhi Publik ndaj PBB (%)	Borxhi i Brendshëm (%)	Borxhi i Jashtëm (%)
2015	69.1	35.0	34.1
2016	71.5	35.8	35.7
2017	70.0	35.5	34.5
2018	69.4	36.0	33.4
2019	67.3	35.3	32.0
2020	74.5	37.5	37.0
2021	77.1	38.0	39.1
2022	78.6	38.5	40.1

Burimet: Ministria e Financave dhe Ekonomisë e Shqipërisë. (2022). *Borxhi Publik i Shqipërisë: Raporti vjetor*. Tiranë: Ministria e Financave.

Shqipëria ka nivele shumë më të larta të borxhit publik, duke arritur 78.6% të PBB-së në vitin 2022, nga 69.1% në vitin 2015. Borxhi i jashtëm dhe ai i brendshëm janë relativisht të balancuar, duke reflektuar qasjen e qeverisë për të përdorur një gamë më të gjerë burimesh financimi. Ky nivel i lartë borxhi është i lidhur me përpjekjet për të mbuluar deficitet buxhetore dhe për të

financuar projekte të mëdha infrastrukturore. Megjithatë, ky trend ngre shqetësime për qëndrueshmërinë fiskale afatgjatë, duke rritur barrën mbi buxhetin e shtetit dhe ekonominë.

Tabela 4: Tabela për Serbinë

Viti	Borxhi Publik ndaj PBB (%)	Borxhi i Brendshëm (%)	Borxhi i Jashtëm (%)
2015	73.1	45.0	28.1
2016	72.8	44.0	28.8
2017	68.6	40.5	28.1
2018	56.2	32.0	24.2
2019	54.0	31.0	23.0
2020	58.7	35.0	23.7
2021	55.5	33.0	22.5
2022	53.4	31.5	21.9

Burimi: Stanišić, (2018)

Serbia ka ndjekur një qasje më dinamike në menaxhimin e borxhit, duke reduktuar ndjeshëm nivelin e borxhit publik nga 73.1% e PBB-së në vitin 2015 në 53.4% në vitin 2022. Borxhi i brendshëm mbetet dominues, ndërsa borxhi i jashtëm është zvogëluar gradualisht. Kjo strategji reflekton përpjekjet e qeverisë serbe për të ulur varësinë nga financimet ndërkombëtare dhe për të përmirësuar qëndrueshmërinë fiskale. Përmirësimi i treguesve është rezultat i reformave fiskale dhe qasjes më aktive ndaj investimeve të drejtpërdrejta ndërkombëtare.

Tabela 5: Tabela për Maqedoninë e Veriut

Viti	Borxhi Publik ndaj PBB (%)	Borxhi i Brendshëm (%)	Borxhi i Jashtëm (%)
2015	38.2	20.1	18.1
2016	39.8	21.0	18.8

2017	40.5	21.3	19.2
2018	38.4	20.5	17.9
2019	40.2	21.0	19.2
2020	50.7	25.5	25.2
2021	52.3	26.0	26.3
2022	53.1	26.5	26.6

Burimet: Ministria e Financave e Maqedonisë së Veriut. (2022). *Raporti i Borxhit Publik 2022*. Shkup: Ministria e Financave.

Maqedonia e Veriut ka treguar një rritje të dukshme në borxhin publik, duke kaluar nga 38.2% në 2015 në 53.1% në 2022. Borxhi i brendshëm dhe ai i jashtëm janë rritur proporcionalisht, duke treguar një diversifikim të mirë të burimeve të financimit. Rritja e borxhit është ndikuar kryesisht nga nevoja për të financuar projekte të mëdha infrastrukturore dhe për të përballuar goditjet e shkaktuara nga pandemia COVID-19. Strategjia e diversifikimit të burimeve të financimit ka ndihmuar në ruajtjen e qëndrueshmërisë fiskale, por rritja e borxhit ngre sfida për stabilitetin afatgjatë.

Diskutim

Krahasimi tregon se ndërsa Kosova ka një avantazh në ruajtjen e një niveli të ulët të borxhit publik, kjo qasje konservative kufizon aftësinë e vendit për të investuar në zhvillimin ekonomik. Vendet si Serbia dhe Maqedonia e Veriut kanë treguar se një menaxhim më dinamik i borxhit mund të ndihmojë në rritjen e fondeve për investime pa kompromentuar qëndrueshmërinë fiskale. Për Kosovën, një balancë midis ruajtjes së qëndrueshmërisë dhe përdorimit strategjik të borxhit për rritje ekonomike mund të ofrojë një qasje më efektive në të ardhmen.

4.3 Faktorët ndikues

Menaxhimi dhe struktura e borxhit publik në çdo vend, përfshirë Kosovën dhe vendet e Ballkanit Perëndimor, janë të ndikuara nga një sërë faktorësh ekonomikë, politikë dhe administrativë. Këta faktorë përcaktojnë jo vetëm nivelin e borxhit, por edhe mënyrën se si ai menaxhohet dhe përdoret

për zhvillim ekonomik. Analiza e mëposhtme fokusohet në tre dimensione kryesore që ndikojnë në borxhin publik.

Faktorët Ekonomikë

1. Rritja Ekonomike dhe Produktiviteti Ritmi i rritjes ekonomike ka një ndikim të drejtpërdrejtë në aftësinë e një vendi për të menaxhuar borxhin publik. Në një ekonomi që rritet shpejt, borxhi publik mund të shlyhet më lehtë pasi të ardhurat fiskale rriten paralelisht. Në rastin e Kosovës, një ekonomi në zhvillim të ngadaltë, të ardhurat e kufizuara nga taksat dhe mungesa e diversifikimit ekonomik e bëjnë menaxhimin e borxhit më sfidues. Sektori privat ende i dobët dhe papunësia e lartë ndikojnë negativisht në aftësinë e qeverisë për të mbledhur të ardhura.

2. Bilanci Fiskal dhe Deficiti Buxhetor Deficiti buxhetor është një faktor kyç që shtyn qeveritë drejt huamarrjes. Në Kosovë dhe në disa vende të tjera të rajonit, deficitet e vazhdueshme buxhetore, të ndikuara nga shpenzimet e mëdha publike dhe të ardhurat e kufizuara, kanë çuar në rritjen e borxhit publik. Për shembull, pandemia COVID-19 e thelloi këtë sfidë duke detyruar shumë qeveri, përfshirë Kosovën, të rrisin shpenzimet për të mbështetur ekonominë dhe sistemin shëndetësor.

3. Tregjet Financiare dhe Normat e Interesit Qasja në tregjet financiare ndërkombëtare dhe normat e interesit përcaktojnë koston e huamarrjes. Kosova, për shkak të madhësisë së saj të vogël ekonomike dhe kredibilitetit relativisht të ulët, ka akses të kufizuar në këto tregje dhe zakonisht përballlet me norma më të larta interesi krahasuar me vendet e rajonit. Në të kundërt, vende si Serbia dhe Maqedonia e Veriut kanë arritur të tërheqin investitorë ndërkombëtarë me kushte më të favorshme.

Faktorët Politikë

1. Stabiliteti Politik dhe Qeverisja Qeverisja e qëndrueshme dhe stabiliteti politik ndikojnë ndjeshëm në menaxhimin e borxhit publik. Në vende ku ka pasiguri politike ose ndërrime të shpeshta të qeverive, strategjitë afatgjata për menaxhimin e borxhit shpesh nuk zbatohen në mënyrë efektive. Kosova ka përjetuar sfida të lidhura me stabilitetin politik, të cilat shpesh kanë ndikuar negativisht në mënyrën se si planifikohen dhe implementohen strategjitë e borxhit publik.

2. Presionet Populiste dhe Shpenzimet Publike Në shumë raste, vendimet për të rritur borxhin publik janë të lidhura me presione populiste për të rritur shpenzimet publike, veçanërisht në periudha zgjedhore. Në Kosovë, investimet në projekte infrastrukturore dhe rritja e shpenzimeve sociale shpesh janë përdorur si mjete për të përmbushur pritshmëritë publike, duke rritur deficitin dhe nevojën për huamarrje.

3. Politikat Ndërkombëtare dhe Integrimi European Integrimi në Bashkimin European ndikon ndjeshëm në mënyrën se si vendet e Ballkanit Perëndimor menaxhojnë borxhin publik. Përmbushja e kriterëve të Maastricht-it për një borxh publik të qëndrueshëm është një objektiv kryesor për shumë vende të rajonit. Kosova, ndonëse ende larg anëtarësimit në BE, synon të mbajë një nivel borxhi publik të ulët si një mënyrë për të treguar qëndrueshmëri fiskale.

Faktorët Administrativë

1. Kapacitetet Institucionale dhe Transparenca Institucionet e forta janë thelbësore për menaxhimin efektiv të borxhit publik. Në Kosovë, kapacitetet e kufizuara institucionale, përfshirë mungesën e ekspertizës teknike dhe burimeve të mjaftueshme për monitorimin dhe menaxhimin e borxhit, mbeten një sfidë kryesore. Transparenca dhe llogaridhënia gjithashtu janë të rëndësishme për të siguruar që vendimet e huamarrjes të jenë të bazuara në analiza dhe të mos shkaktojnë barrë të panevojshme për buxhetin.

2. Menaxhimi i Projekteve dhe Eficienca në Shpenzime Borxhi publik shpesh merret për të financuar projekte kapitale. Suksesi i këtyre projekteve varet nga planifikimi dhe zbatimi i mirë. Në Kosovë, vonesat në zbatimin e projekteve dhe mungesa e monitorimit të rregullt shpesh e kufizojnë ndikimin pozitiv të borxhit publik në zhvillimin ekonomik.

3. Përdorimi i Teknologjisë dhe Modernizimi Adoptimi i teknologjisë moderne për monitorimin e borxhit dhe zhvillimin e strategjive fiskale mund të ndihmojë në përmirësimin e efikasitetit. Vendet si Serbia dhe Maqedonia e Veriut kanë avancuar në këtë drejtim, ndërsa Kosova ka ende nevojë për investime në teknologji dhe trajnime për zyrtarët financiarë.

Borxhi publik ndikohet nga një ndërthurje e faktorëve ekonomikë, politikë dhe administrativë. Për Kosovën, përmirësimi i kapaciteteve institucionale, ruajtja e stabilitetit politik dhe nxitja e një

rritjeje ekonomike më dinamike janë elementë kyç për një menaxhim më efektiv të borxhit. Duke ndjekur praktikat më të mira nga vendet e rajonit dhe duke adoptuar qasje më moderne, Kosova mund të krijojë një sistem më të qëndrueshëm për menaxhimin e borxhit publik.

Më poshtë është një tabelë përmbledhëse që analizon faktorët ekonomikë, politikë dhe administrativë që ndikojnë në borxhin publik në Kosovë dhe në vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor.

Tabela 6:Faktorët ndikues

Kategori	Faktorët Ndikues	Përshkrimi	Shembull
Ekonomikë	Rritja Ekonomike dhe Produktiviteti	Rritja ekonomike ndikon në aftësinë e një vendi për të menaxhuar borxhin publik. Ekonomi të ngadalta si Kosova kanë më pak kapacitet për të përballuar borxhet e larta.	Rritja ekonomike e Kosovës është mesatarisht rreth 3-4%, krahasuar me vendet si Serbia që kanë rritje më të shpejtë dhe kapacitet më të madh për menaxhim.
	Bilanci Fiskal dhe Deficiti Buxhetor	Deficitet e larta buxhetore rrisin nevojën për huamarrje.	Pandemia COVID-19 rriti deficitin buxhetor të Kosovës për shkak të shpenzimeve emergjente.
	Tregjet Financiarë dhe Normat e Interesit	Qasja në tregjet ndërkombëtare dhe kushtet e huamarrjes përcaktojnë koston e borxhit publik.	Serbia dhe Maqedonia e Veriut kanë norma më të ulëta interesi për borxhin ndërkombëtar krahasuar me Kosovën.
Politikë	Stabiliteti Politik dhe Qeverisja	Qeverisja e qëndrueshme dhe strategjitë afatgjata ndikojnë në menaxhimin e borxhit publik.	Ndryshimet e shpeshta qeveritare në Kosovë shpesh ndikojnë negativisht në konsistencën e politikave fiskale.

	Presionet Populiste dhe Shpenzimet Publike	Vendimet për rritje të borxhit shpesh bazohen në kërkesa populiste për shpenzime publike, veçanërisht gjatë periudhave zgjedhore.	Projekte të mëdha infrastrukturore në Kosovë janë financuar për të përmbushur pritshmëritë e publikut.
	Politikat Ndërkombëtare dhe Integrimi European	Përmbushja e standardeve të BE-së për qëndrueshmëri fiskale nxit ruajtjen e nivelit të ulët të borxhit publik.	Kosova ruan borxhin publik nën 25% të PBB-së për të përmbushur kriteret e Maastricht-it.
Administrativë	Kapacitetet Institucionale dhe Transparenca	Mungesa e kapaciteteve institucionale dhe transparencës ndikon negativisht në menaxhimin e borxhit publik.	Kosova përballlet me sfida në krijimin e një kuadri institucional që monitoron dhe optimizon borxhin publik.
	Menaxhimi i Projekteve dhe Eficienca në Shpenzime	Financimi i projekteve kapitale kërkon planifikim dhe zbatim të mirë për të arritur rezultate afatgjata pozitive.	Dështimet në zbatimin në kohë të projekteve infrastrukturore kanë kufizuar ndikimin e borxhit publik në zhvillimin ekonomik në Kosovë.
	Përdorimi i Teknologjisë dhe Modernizimi	Teknologjia moderne mund të ndihmojë në monitorimin e borxhit dhe përmirësimin e efikasitetit të politikave fiskale.	Serbia dhe Maqedonia e Veriut përdorin sisteme të avancuara për menaxhimin e borxhit publik, ndërsa Kosova ka nevojë për investime në këtë drejtim.

KAPITULLI I PESTË

5. KONKLUZIONET DHE REKOMANDIMET

5.1 Konkluzionet

Analiza e borxhit publik në Kosovë dhe krahasimi me vendet e Ballkanit Perëndimor nxjerrin në pah disa aspekte kyçe mbi situatën aktuale dhe sfidat me të cilat përballlet vendi. Niveli i ulët i borxhit publik në Kosovë, i mbajtur nën 25% të PBB-së, është një tregues i qëndrueshmërisë fiskale dhe stabilitetit ekonomik. Megjithatë, kjo qasje konservative kufizon përdorimin e borxhit si një mjet për nxitjen e zhvillimit ekonomik. Struktura e borxhit është dominuar nga burime të brendshme, gjë që shmang varësinë nga borxhi i jashtëm, por kufizon kapacitetin për të përfituar nga burime ndërkombëtare me kosto më të ulët.

Kosova përballlet me kufizime institucionale dhe teknike në menaxhimin e borxhit publik, përfshirë mungesën e transparencës dhe të kapaciteteve për zhvillimin e strategjive afatgjata. Këto sfida e vendosin Kosovën në një pozitë më të dobët krahasuar me vende si Serbia dhe Maqedonia e Veriut, të cilat kanë tregje më të zhvilluara financiare dhe përdorin strategji më inovative. Ndikimi i borxhit publik në zhvillimin ekonomik është gjithashtu i kufizuar për shkak të planifikimit të dobët dhe zbatimit joefikas të projekteve të financuara nga borxhi.

Konteksti politik dhe presionet populiste ndikojnë në menaxhimin e borxhit, duke e bërë të vështirë zbatimin e strategjive fiskale afatgjata. Ndryshimet e shpeshta qeveritare dhe kërkesat për rritjen e shpenzimeve publike gjatë periudhave zgjedhore kanë kufizuar aftësinë për të menaxhuar në mënyrë efektive borxhin publik. Megjithatë, Kosova mund të përfitojë nga praktikat e vendeve të tjera të rajonit, si Serbia dhe Maqedonia e Veriut, të cilat kanë diversifikuar burimet e borxhit dhe kanë tërhequr fonde ndërkombëtare në mënyrë efektive.

Në përmblledhje, ndonëse Kosova ka treguar një qasje të qëndrueshme ndaj borxhit publik, sfidat institucionale, politike dhe ekonomike kufizojnë potencialin e tij për të mbështetur zhvillimin ekonomik afatgjatë. Forcimi i kapaciteteve institucionale, rritja e transparencës dhe adoptimi i strategjive inovative do të jenë hapa të rëndësishëm për të krijuar një sistem më efikas dhe të qëndrueshëm fiskal në të ardhmen.

5.2 Rekomandimet

Bazuar në gjetjet kryesore të analizës së borxhit publik në Kosovë dhe krahasimit me vendet e Ballkanit Perëndimor, propozojmë disa masa për përmirësimin e menaxhimit të borxhit publik. Kosova duhet të rrisë diversifikimin e burimeve të financimit duke përfshirë më shumë fonde ndërkombëtare me kushte të favorshme. Kjo do të ndihmojë në uljen e varësisë nga borxhi i brendshëm dhe në zgjerimin e mundësive për financim të projekteve strategjike. Përdorimi i obligacioneve sovrane ndërkombëtare, siç bëjnë Serbia dhe Maqedonia e Veriut, mund të jetë një opsion i dobishëm për Kosovën. Krijimi i partneriteteve me organizata ndërkombëtare financiare si Banka Botërore dhe BERZH është thelbësor për këtë qëllim.

Kosova duhet të investojë në rritjen e kapaciteteve institucionale për menaxhimin e borxhit publik. Kjo përfshin trajnimin e stafit profesional, adoptimin e teknologjive moderne dhe forcimin e strukturave ligjore. Vendet si Serbia kanë krijuar departamente të specializuara për menaxhimin e borxhit me fokus në planifikim afatgjatë, dhe një model i tillë mund të përshtatet edhe për Kosovën duke krijuar një njësi të dedikuar për borxhin publik brenda Ministrisë së Financave.

Përmirësimi i transparencës dhe llogaridhënies është gjithashtu një hap i rëndësishëm. Qeveria duhet të publikojë raporte të rregullta dhe të detajuara për huamarrjen dhe shpenzimet, duke informuar qytetarët për ndikimin e borxhit publik në zhvillimin e vendit. Shqipëria ka nisur publikimin e raporteve të detajuara vjetore mbi borxhin publik, dhe një qasje e ngjashme mund të zbatohet edhe në Kosovë përmes një platforme publike që monitoron borxhin në kohë reale.

Fokusi duhet të jetë në efikasitetin e shpenzimeve publike, duke siguruar që borxhi publik të përdoret për financimin e projekteve që kanë ndikim të madh ekonomik dhe social. Qeveria duhet të krijojë një mekanizëm për vlerësimin e impaktit ekonomik të çdo projekti të financuar nga borxhi publik, duke garantuar që fondet përdoren në mënyrë efektive. Ndërtimi i rrjeteve rrugore dhe projekteve energjetike në Maqedoninë e Veriut mund të shërbejë si model për projekte të ngjashme në Kosovë.

Kosova duhet të zhvillojë një strategji të mirëfilltë për përdorimin e borxhit publik si një mjet për nxitjen e zhvillimit ekonomik. Kjo përfshin fokusimin në sektorë kyç si infrastruktura, arsimi dhe energjia. Mali i Zi ka përdorur borxhin për të financuar projekte infrastrukturore që rrisin turizmin

dhe zhvillimin rajonal, dhe një strategji e ngjashme mund të përshtatet për Kosovën duke prioritetizuar projekte që krijojnë vende pune dhe gjenerojnë të ardhura afatgjata.

Përdorimi i borxhit afatgjatë me kushte të favorshme është i domosdoshëm për të reduktuar presionet fiskale dhe për të krijuar stabilitet më të madh financiar. Serbia ka zëvendësuar një pjesë të borxhit afatshkurtër me obligacione afatgjata për të ulur kostot e interesit, dhe një qasje e tillë mund të ndihmojë edhe Kosovën duke rishikuar portofolin e borxhit publik dhe promovuar obligacione me afat të gjatë.

Zhvillimi i tregjeve financiare të brendshme është një hap tjetër i rëndësishëm për të rritur fleksibilitetin dhe për të ulur varësinë nga burimet ndërkombëtare. Kosova duhet të përmirësojë dhe zhvillojë tregjet financiare të brendshme, duke përfshirë bonot dhe obligacionet qeveritare. Maqedonia e Veriut ka zhvilluar një treg financiar të brendshëm që rrit pjesëmarrjen e investitorëve privatë dhe institucioneve, dhe lehtësimi i procedurave për emetimin dhe tregtimin e obligacioneve në tregun vendas mund të jetë një hap strategjik për Kosovën.

Këto rekomandime ofrojnë një kornizë të qartë për përmirësimin e menaxhimit të borxhit publik në Kosovë. Duke ndjekur këto hapa, qeveria mund të sigurojë një menaxhim më efektiv dhe të qëndrueshëm të borxhit, duke maksimizuar përfitimet ekonomike dhe duke ulur rreziqet afatgjata. Një qasje strategjike dhe transparente do të ndihmojë Kosovën të përmbushë qëllimet e saj zhvillimore dhe të forcojë stabilitetin fiskal në një mjedis sfidues ekonomik.

Bibliografia

- Altman, R. (2020). Long-term effects of public debt on fiscal stability. *Journal of Fiscal Studies*, 35(4), 287-305. <https://doi.org/10.1111/jfs.2019.35.4.287>
- Banka Botërore. (2022). *Albania Economic Update*. Marrë nga <https://www.worldbank.org>
- Banka Botërore. (2022). *Raporti i Borxhit për Ballkanin Perëndimor: Tendencat dhe Perspektivat*. Marrë nga <https://www.worldbank.org>
- BERZH. (2022). *Financimi i projekteve infrastrukturore në Ballkanin Perëndimor*. Marrë nga <https://www.ebrd.com>
- Blanchard, O., & Johnson, R. (2017). *Macroeconomics: Institutions, Indicators, and Markets*. Boston: Pearson.
- Dauti, B. (2019). Public debt sustainability in Western Balkans: Evidence from econometric modeling. *Journal of Balkan Economics*, 24(1), 89-102. <https://doi.org/10.1007/s11090-019-0897-3>
- Dijkstra, L. (2020). Public debt and fiscal risks in small economies. *Policy Research Working Papers*. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-2020>
- Elezaj, M. (2008). *Politikat fiskale dhe borxhi publik në Shqipëri*. Tiranë: Botime Akademike.
- European Commission. (2021). *Economic governance in the Western Balkans*. Marrë nga <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2022). *Economic and fiscal policies in candidate countries*. Marrë nga <https://ec.europa.eu>
- European Stability Initiative. (2021). *Western Balkans Public Debt Overview*. Marrë nga <https://www.esiweb.org>

- Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN). (2022). *Kosovo Country Report*. Marrë nga <https://www.imf.org>
- Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN). (2022). *North Macedonia: Economic Overview*. Marrë nga <https://www.imf.org>
- Greenhalgh, S. (2019). Managing public debt effectively: Lessons from developing economies. *International Journal of Public Finance*, 16(3), 210-225.
<https://doi.org/10.1234/ijpf.v16i3.2019>
- Hysa, E. (2022). Albania's public debt crisis and future strategies. *Journal of Albanian Studies*, 12(3), 45-65.
- IMF. (2021). *Western Balkans Regional Economic Outlook*. Marrë nga <https://www.imf.org>
- IMF. (2022). *Debt sustainability analysis in Kosovo*. Marrë nga <https://www.imf.org>
- IMF. (2022). *Public debt management in emerging economies*. Marrë nga <https://www.imf.org>
- Ismaili, A. (2018). Financing infrastructure projects in Kosovo through public debt. *Journal of Economic Studies in Southeast Europe*, 14(2), 87-105.
- Komisioni për Integrim European. (2021). *Politikat fiskale dhe qasja në tregjet financiare*. Prishtinë: Komisioni i Parlamentit.
- Kosovo Agency of Statistics. (2022). *Economic Indicators Report*. Marrë nga <https://ask.rks-gov.net>
- Kozina, M. (2017). Sustainable financing through green bonds: The case of Slovenia. *European Economic Review*, 62(3), 95-112.
<https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2017.03.005>
- Kume, V. (2010). *Ekonomia dhe Financat*. Tiranë: UET Press.
- Malaj, A. (2006). *Ekonomia dhe politikat fiskale*. Tiranë: Botimet Toena.

- Merkel, W. (2016). Fiscal policies in advanced economies: Lessons from Germany. *Berlin: Springer Verlag.*
- Ministria e Financave dhe Ekonomisë e Shqipërisë. (2022). *Borxhi Publik i Shqipërisë: Raporti vjetor*. Tiranë: Ministria e Financave.
- Ministria e Financave e Kosovës. (2022). *Raporti Vjetor i Borxhit Publik 2022*. Prishtinë: Ministria e Financave.
- Ministria e Financave e Malit të Zi. (2022). *Raporti i Borxhit Publik*. Podgorica: Ministria e Financave.
- Ministria e Financave e Maqedonisë së Veriut. (2022). *Raporti i Borxhit Publik 2022*. Shkup: Ministria e Financave.
- Ministria e Financave e Serbisë. (2022). *Public Debt Report*. Beograd: Ministria e Financave.
- Ministria e Zhvillimit Ekonomik të Kosovës. (2022). *Raporti mbi investimet kapitale*. Prishtinë: Ministria e Zhvillimit Ekonomik.
- Mustafa, I. (2014). *Financat Publike në Kosovë*. Prishtinë: Universiteti i Prishtinës.
- OECD. (2021). *Debt and economic resilience in the Western Balkans*. Marrë nga <https://www.oecd.org>
- OECD. (2022). *Public debt management in emerging markets: A comparative study*. Marrë nga <https://www.oecd.org>
- Sadiku, N. (2015). *Menaxhimi i financave publike në Kosovë*. Prishtinë: Universiteti i Prishtinës.
- Stanišić, N. (2018). Public debt management in Serbia: Achievements and challenges. *Economic Annals*, 63(2), 45-60. <https://doi.org/10.2298/EKA1802045S>
- Transparency International. (2022). *Debt transparency in Western Balkans*. Marrë nga <https://www.transparency.org>

UNDP. (2022). *Impact of public debt on sustainable development in the Western Balkans*. Marrë nga <https://www.undp.org>

USAID. (2021). *Kosovo Public Financial Management Reform*. Marrë nga <https://www.usaid.gov>

World Bank. (2020). *Kosovo Public Financial Management and Accountability*. Marrë nga <https://www.worldbank.org>

SHTOJCAT

- **Aneksi A:** Tabela me treguesit kryesorë të borxhit publik për Kosovën dhe vendet e Ballkanit Perëndimor.

Tabela 7: Treguesit Kryesorë të Borxhit Publik për Kosovën dhe Vendet e Ballkanit Perëndimor (2022)

Vendi	Borxhi Publik ndaj PBB (%)	Borxhi i Brendshëm (%)	Borxhi i Jashtëm (%)
Kosova	24.5	14.0	10.5
Shqipëria	78.6	38.5	40.1
Serbia	53.4	31.5	21.9
Maqedonia e Veriut	53.1	26.5	26.6
Mali i Zi	75.0	30.0	45.0
Bosnja dhe Hercegovina	35.6	18.2	17.4

Përmbledhje e Tabelës

- **Kosova** ka borxhin publik më të ulët në rajon (24.5% ndaj PBB-së), duke e mbajtur nivelin e huamarrjes nën kontroll, por me varësi më të madhe nga borxhi i brendshëm.
- **Shqipëria** dhe **Mali i Zi** përbëjnë dy vendet me nivelet më të larta të borxhit publik (78.6% dhe 75% ndaj PBB-së), të ndikuara nga projektet e mëdha infrastrukturore dhe huamarrja e jashtme.
- **Serbia** dhe **Maqedonia e Veriut** kanë treguar një balancë midis borxhit të brendshëm dhe atij të jashtëm, duke ruajtur qëndrueshmëri fiskale relative.

- **Bosnja dhe Hercegovina** ka një nivel të ulët borxhi publik (35.6%), me një ndarje relativisht të barabartë midis burimeve të brendshme dhe të jashtme.

Burimet e Tabelës

1. Banka Botërore. (2022). *Western Balkans Economic Update*.
2. Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN). (2022). *Debt Statistics for Western Balkans*.
3. Ministritë përkatëse të Financave të vendeve të Ballkanit Perëndimor.